

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění

DIPLOMOVÁ PRÁCE
MEDZIPROSTOR
INTERSPACE

Vypracoval: János Vámos Mgr. art.

Vedoucí diplomové práce: MgA. Marek Meduna PhD., MgA. Petr Dub PhD.

Oponent diplomové práce: Mgr. Petr Vaňous, Ph.D.

Konzultant: Mgr. Vojtěch Márc, Ph.D.

Akademický rok 2024/2025

Vo svojej diplomovej práci skúmam okruh otázok ako maliar narába s vizuálnou presýtenosťou, ako ovplyvňuje súčasnú maľbu obrovské množstvo plochých obrazov, z veľkej časti videných cez displej. Zaujíma ma ako sformuje metódu tvorby záplava informácií, ktoré podporujú rýchle uspokojenie namiesto ponorenia sa a spomalenia. Skúmam, ako našu percepciu reality ovplyvňuje hybridný stav bytia, v ktorom sme zároveň prítomní aj vo fyzickom svete aj v rôznych digitálnych, abstraktných priestoroch.

Dualita a rozpor boli vždy určujúcimi prvkami mojej práce. Zaoberám sa protikladnými pármí, ako sú citlivé a drsné, slobodné a obmedzené, pedantné a nedbalé, puritánske a estetizované, prázdne a preplnené, plánované a náhodné, ako aj materiálne a transcendentné.

V prvých týždňoch prvého semestra som pôvodne chcel pracovať s konceptom hybridnej prítomnosti – priamo miešať zážitky z online priestoru a fyzickej reality, kolážovým spôsobom. Zámerne som chcel skúmať ich prelínanie, no časom sa mi takýto prístup zdal príliš doslovný.

Som si uvedomil, že ma skôr obmedzuje, keď musím dopredu zostaviť pevne stanovený plán, čomu sa budem venovať v nasledujúcom roku. Keby som bol silnejší vo verbálnom vyjadrovaní než vo vizuálnom, pravdepodobne by som si zvolil text ako môj hlavný médium namiesto maľby. Myslím si, že v maľbe je kľúčová symbióza a dialóg medzi autorom a dielom – často nastane situácia, že samotné dielo si vyžiada niečo iné, než čo som si pôvodne predstavoval. Je preto dôležité zostať otvorený novým možnostiam. Mám pocit, že ak by som pracoval výhradne podľa vopred stanoveného plánu, ubral by som svoju prácu o veľký potenciál. Preto som sa rozhodol istý čas nechať sa viesť zvedavosťou, opierajúc sa o skúsenosti z predchádzajúcich rokov – a až spätne čítať a dekodovať, kam sa organicky uberá môj tvorivý proces.

V tomto duchu som sa snažil paralelne uvažovať nad rôznymi prístupmi. Mojm pôvodným zámerom bolo, že na konci výberom prác, ako kurátor, zostavím taký súbor, ktorý podľa môjho pocitu najviac dáva zmysel a vystihuje podstatu.

Prvý semester som strávil na Erasme v Lisabone. Bol to pre mňa dôležitý odstup od pražskej akadémie. Aj keď som sa dočasne vzdialil od známeho prostredia, začal som sa opäť pýtať na svoju pôvodnú motiváciu – prečo som vlastne začal maľovať ešte pred prijatím na AVU. Bolo veľmi osožné retrospektívne sa pozrieť na predchádzajúce roky, zhodnotiť, čo všetko som vytvoril, a hľadať spoločné znaky medzi zdanlivo nesúvisiacimi projektmi. Identifikovať kvality, na ktorých sa dá ďalej stavať.

Pracoval som hlavne so sklom a drevom. Sklo v sebe nesie materiálnosť, ale zároveň odkazuje na hladký, lesklý povrch obrazoviek. Má určitú eleganciu a „dizajnový“ charakter, ktorý som zámerne konfrontoval s drsne opracovanými rámami z dreveného odpadu. Krehkosť a priesvitnosť som vsadil do surového rámu. Opäť som mohol zažiť radosť z manuálnej práce s materiálom – bolo v tom aj isté nostalgické čaro detského kutilstva. S dedkom sme veľa majstrovali v jeho dielni a počas štúdia na Slovenskej technickej univerzite som tiež pracoval s drevom. Počas tejto skúsenosti sa pre mňa ešte viac vyjasnilo, že v nových prácach chcem materiálovej podobe dať väčší priestor.

Istý čas som však zápasil s napätím medzi dizajnom, úžitkovým a voľným umením. Tým, že som pôvodne chcel byť transportný dizajnér a strávil som šesť rokov na STU, vo mne zostal silný „design thinking“ – racionálny spôsob riešenie problému a spájania myšlienok, ktorý môžeme nazvať konštruktívnym. Zároveň je však pre mňa rovnako silný aj emocionálny rozmer tvorby.

Svoje práce zakladám na základnej ambivalencii: súčasnej prítomnosti konštruktivistického a romantického prístupu. Štruktúrovanosť, mriežka a materialita povrchu smerujú k racionalite, zatiaľ čo plávajúce oblaky, priesvitné vrstvy a citlivé krajinné prvky odkazujú na romantickú tradíciu. Nechcem si vyberať medzi týmito dvoma prístupmi, ale skúmam, ako môžu byť v napätí a zároveň sa navzájom dopĺňať.

Toto napätie nie je len estetickým rozhodnutím, ale aj otázkou vnímania reality. Súčasné prostredie, najmä svet vnímaný cez internet, je plné takýchto protikladov. Digitálny priestor je zároveň hyperštruktúrovaný a fragmentovaný. Sme neustále prítomní, no čoraz menej skutočne prítomní. Príliš veľa informácií vedie k prázdnote, neustále spojenie k osamelosti. V tomto presýtenom vizuálnom prostredí obrazy takmer strácajú svoju materialitu – túto materialitu sa snažím posilniť objektovosťou svojej práce. Je to takmer len maľba, ale skôr objekt na stene.

Architektonické štruktúry, sieť čiar ako digitálne odkazy sa objavujú v mojich dielach, ale nezostávajú čisto konštruktívnymi prvkami: posúvajú sa, rozpušťajú, stávajú sa nejasnými, neuchopiteľnými.

Romantická citlivosť pre mňa nie je nostalgiou, ale stratégiou: možnosťou úniku z nadmernej štruktúrovanosti. Rozmazanie pozadia, nejasné hranice farebných plôch vedú do zóny vnímania, ktorá oproti nadmernej konkrétnosti internetového priestoru – pixelovo presnému zobrazeniu – funguje ako „superkonkrétum“. Tieto prvky nie sú abstraktné, ale ani neznázorňujú. Sú skôr odkazy, mám za cieľ vytvoriť pocitový dojem (vibe).

(Dost ma inšpiruje tvorba Georga Baselitza ktorý tiež nezobrazuje konkrétne skôr iba odkazuje na motív, tým jeho obrazy sú na pomedzí abstrakcie a reprezentácie.)

Je pre mňa dôležitá fragmentácia ako kompozičný princíp. (Zrejme ste to už aj z tohto textu postrehli.) V mojich obrazoch nie je jediný stred, skôr sú to priestory zložené z viacerých pohľadov – podobne ako dnes „pozeráme“ v digitálnom priestore: súčasne na viacerých obrazovkách, viacerých kanáloch, viacerých realitách. Inšpiruje ma princíp čínskej krajinomalby, ale nie ako kultúrna citácia, skôr ako možný predobraz súčasného vnímania: ako sa dá nepohybovať na jednom mieste, ale pohybovať sa v priestore, pričom to, čo vidíme, má stále váhu a materiál.

Prepojenosť – či už digitálna, spoločenská alebo zmyslová – je nevyhnutná. Otázkou pre mňa skôr je, ako je možné v tomto stave priniesť späť niečo z malby, čo je pomalé, telesné, zmyslové a priame. Nechcem uniknúť zo siete, ale použiť jej jazyk tak, aby som zostal citlivý na to, čo počas toho strácame: na čas, dotyk, na to, čo nie je okamžite pochopiteľné.

Protiklad konštruktivistickej racionality a romantického vytrženia pre mňa teda je jazykovou možnosťou. Toto napätie nechcem vyriešiť. Skôr verím, že z tohto kontrastu možno vytvoriť niečo, čo presnejšie rezonuje s tým, čo dnes znamená priestor, vnímanie a prítomnosť – vo svete, kde je všetko usporiadané, ale nič nie je na svojom mieste.

Čítanie vnímam ako neoddeliteľnú súčasť svojho tvorivého procesu. Za posledný rok ma najviac inšpirovali a zároveň usmerňovali knihy od Byung-Chul Hana, ako napríklad *Saving Beauty* či *The Agony of Eros*, ďalej *Kapitalistický realizmus* od Marka Fishera a *Disordered Attention* od Claire Bishop. Významný vplyv mal aj *A History of Pictures* od Davida Hockneyho a Martina Gayforda, ako aj knihy postinternetového formátu *The Age of Earthquakes* a *The Extreme Self* od tria Shumon Basar, Douglas Coupland a Hans Ulrich Obrist.

Z výtvarných umelcov by som spomenul Caspara Davida Friedricha, Vasilija Kandinského, Marka Rothka, Francisa Bacona, Georga Baselitza, Richarda Tuttlea, Julie Mehretu a Przemysława Blejzka, ktorí rôznymi spôsobmi ovplyvnili moje vizuálne uvažovanie.

Literatúra

A History of Pictures By David Hockney & Martin Gayford
2020, ISBN: 978-1-4197-5028-1

The Agony of Eros By Byung-Chul Han
2017, ISBN: 9780262533379

Saving Beauty By Byung-Chul Han
2015, ISBN: 9781509515103

Kapitalistický realismus By Mark Fisher
2010, ISBN: 978-80-87067-69-7

Disordered Attention By Claire Bishop
2024, ISBN: 978-1804292884

The Extreme Self By Shumon Basar, Douglas Coupland, Hans Ulrich Obrist,
2021, ISBN: 978-3960989738

The Age of Earthquakes By Shumon Basar, Douglas Coupland, Hans Ulrich
Obrist, 2015, ISBN: 978-0141979564